

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wstęp

Author: Claudio Salmeri

Citation style: Salmeri Claudio. (2017). Wstęp. W: S. Salmeri (red.), "Za naszą i waszą wolność : bitwa o Monte Cassino z perspektywy polskiej i włoskiej / Per la nostra e la vostra libertà : la battaglia di Montecassino vista da una prospettiva polacca e italiana" (S. 7-11). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wstęp

Polacy w czasie II wojny światowej wnieśli istotny wkład do walki przeciw nazistowskiej Rzeszy na lądzie, morzu i w powietrzu. Polskie Siły Zbrojne stanowiły czwartą co do wielkości armię aliancką w Europie. Zatknięcie białoczerwonej flagi na ruinach klasztoru na Monte Cassino, symbolizujące legendarne zwycięstwo polskich żołnierzy, niewątpliwie zapisało się w historii jako ważne wydarzenie II wojny światowej. Zdobycie klasztoru przez 2. Korpus Polskich Sił Zbrojnych — po trzech wcześniejszych nieudanych alianckich próbach przełamania obrony niemieckiej — w końcu otworzyło drogę na Rzym. Historycy nie mają wątpliwości — zdobycie Monte Cassino było najważniejszą polską bitwą II wojny światowej.

Niniejsza publikacja jest pokłosiem międzynarodowej konferencji naukowej, którą miałem przyjemność zorganizować wraz z katowickim Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej oraz Włoskim Instytutem Kultury w Krakowie. Konferencja odbyła się 18 maja 2016 r. w Bibliotece Śląskiej w Katowicach i odniosła duży sukces, gdyż motyw polskiego żołnierza walczącego pod Monte Cassino zachęcił do przybycia nie tylko polską publiczność, lecz także — a może przede wszystkim — mieszkającą na Górnym Śląsku liczną społeczność włoską. Datę wybrałem nieprzypadkowo — to właśnie 18 maja 1944 r., po niezwykle zaciętych walkach, 2. Korpus Polski dowodzony przez gen. Władysława Andersa odegrał decydującą rolę

w czwartej bitwie o Monte Cassino i tym samym zdobył wzgórze wraz ze znajdującym się na nim klasztorem. Dzięki technologii tłumaczenia symultanicznego podczas konferencji można było wysłuchać wystąpień zarówno włoskich, jak i polskich badaczy historii działań wojennych pod Monte Cassino.

Byli to ze strony włoskiej:

- Giovanni Cerchia (Università degli Studi del Molise),
- Luciano Bucci (Fondazione Winterline di Venafro),
- Luciano Garibaldi (Il Sussidiario),

oraz z polskiej:

- Luca Palmarini (Uniwersytet Jagielloński),
- Jan Wiktor Sienkiewicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu),
- Aleksandra Korol-Chudy (Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach),
- Zbigniew Gołasz (Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach).

• **Giovanni Cerchia** w artykule *La difficile campagna d'Italia e il rapporto con il Secondo Corpo polacco. Da Salerno a Cassino, settembre 1943—maggio 1944* („Trudna kampania włoska i związek z 2. Korpusem Polskim. Od Salerno do Cassino, wrzesień 1943—maj 1944”) przedstawia sytuację Włoch w przełomowym roku 1943. W lipcu owego roku upadł faszyzm, a 8 września nowy rząd zmuszony został do bezwarunkowej kapitulacji. Równocześnie Półwysep Apeniński stracił swoją jedność polityczną i stał się ponownie, jak to bywało przed zjednoczeniem Włoch w 1861 r., polem bitwy dla obcych wojsk. 2. Korpus Polski przybył tam późną jesienią 1943 r., okazując dużą solidarność z miejscową ludnością i przejmując coraz bardziej odpowiedzialne zadania, częstokroć we współpracy z żołnierzami i partyzantami włoskimi.

• **Luciano Bucci** w artykule *L'avanzata alleata lungo la Winterline (novembre 1943—febbraio 1944), prodromo dell'attacco a Cassino* („Działania aliantów wzdłuż linii Winterline (listopad 1943—luty 1944), zapowiedź

ataku na Cassino”) zauważa, że bitwa o Monte Cassino jest zaliczana do najbardziej krwawych i ważnych bitew II wojny światowej, w szczególności w historii środkowo-południowych Włoch. Często jednak zdarza się, że pojmowana jest jako odosobnione wydarzenie. Tymczasem w drodze z południa do Rzymu, zanim dotarli do Cassino, alianci ponieśli straty, niekiedy bardzo poważne. Jedną z największych przeszkód była poprzedzająca linię Gustawa — linia Bernhardta, którą alianci nazwali Winterline.

• **Luciano Garibaldi** w artykule *Perché ho scritto il libro “Gli eroi di Montecassino”* („Dlaczego napisałem książkę *Bohaterowie z Monte Cassino*”) pisze o zdobyciu Monte Cassino jako jednym z największych w historii Polski sukcesów wojskowych. Armia Andersa okupiła zwycięstwo prawie tysiącem zabitych i ponad trzema tysiącami rannych. Po zdobyciu klasztoru żołnierze 2. Korpusu bohatersko walczyli w regionie Abruzzo, Marche i Emilia-Romagna. Tu największym sukcesem było wyzwolenie Ankony, podczas którego poległo około czterystu żołnierzy polskich, a ujęto trzy tysiące niemieckich jeńców. 2. Korpus Polski został rozwiązany na polecenie Anglików, jego żołnierze zostali najpierw przeniesieni do Londynu, a następnie rozproszeni po całym świecie. Około trzech tysięcy młodych żołnierzy Andersa osiedliło się we Włoszech, większość z nich poślubiła Włoszki, podjęła studia na włoskich uniwersytetach i dała w ten sposób początek polskiej społeczności we Włoszech.

• **Luca Palmarini** w artykule *Sulle pubblicazioni del Secondo Corpo polacco, con particolare riguardo alle grammatiche, ai dizionari bilingui italiano-polacco, polacco-italiano e ad alcuni reportage sulla battaglia di Montecassino* („O publikacjach 2. Korpusu Polskiego, ze szczególnym uwzględnieniem podręczników do gramatyki, dwujęzycznych słowników włosko-polskich i polsko-włoskich oraz niektórych reportaży z bitwy o Monte Cassino”) przedstawia działalność wydawniczą realizowaną przez 2. Korpus Polski podczas stacjonowania we Włoszech. Armia Andersa wydała pokaźną liczbę różnych publikacji. W czasach zimnej wojny odeszły one w zapomnienie, jednak w ostatnich latach

poświęca się im coraz więcej uwagi. W pierwszej części artykułu autor skupia się na wydaniach gramatyk i słowników, które były potrzebne polskim żołnierzom do nauki podstaw języka włoskiego, w części drugiej przedstawia reportaże wojenne.

• Artykuł **Jana Wiktora Sienkiewicza** — *Artyści Andersa. Z sowieckich łagrów, przez Monte Cassino, do Rzymu i Londynu* — obejmuje ramy czasowe od wyjścia Polskich Sił Zbrojnych (zwanym Armią Andersa) z terenów ówczesnego ZSRR w 1942 r. aż po rok 1949, kiedy to zakończyła się rzeczywista opieka generała Władysława Andersa nad uratowanymi polskimi żołnierzami artystami, a mieszkający już wówczas na ziemi brytyjskiej polscy plastycy powołali do życia w Londynie awangardową grupę artystyczną pod nazwą „Grupa 49”. W artykule przedstawiona została nierozpoznana w okresie minionych ponad siedemdziesięciu lat grupa w większości zapomnianych w polskiej historii sztuki artystów, którzy — niezależnie od wojskowych rygorów i nienaturalnych dla twórczości plastycznej warunków — w szeregach 2. Korpusu znaleźli warunki rozwojowe, zapewniane dzięki organizacji wystaw, pomocy materialnej, działalności grup i stowarzyszeń artystycznych, a nawet samodzielnych szkół malarskich i indywidualnych pracowni artystycznych.

• **Aleksandra Korol-Chudy** w artykule „*Czy chcecie, by was nadal wodziono za nos?*” *Propaganda niemiecka wobec żołnierzy 2. Korpusu Polskiego we Włoszech. Cele — środki — motywy* opisuje obniżającą morale wroga propagandę, która była często i chętnie wykorzystywana na frontach II wojny światowej. Tuż po tym, jak pierwsi żołnierze 2. Korpusu Polskiego postawili stopę na włoskiej ziemi w grudniu 1943 r., Niemcy przygotowali akcję mającą zniechęcić ich do walki i namówić do dezercji — uruchomiono dla nich stylizowaną na polską rozgłośnię radiostację Wanda oraz rozpoczęto masowe wydawanie i rozrzucanie ulotek propagandowych. Obie te metody korespondowały ze sobą i wzajemnie się uzupełniały, a celem tych działań było namawianie do zaprzestania walki z Niemcami jako źle pojmowanym przeciwnikiem i udowodnianie, że prawdziwym zagrożeniem dla Polski są bolszewicy. Propagandę wo-

bec żołnierzy 2. Korpusu Polskiego Niemcy stosowali do końca walk na froncie włoskim, a mimo to nie przyniosła ona prawie żadnych efektów.

• **Zbigniew Gołasz** w artykule *Z Górnego Śląska pod Monte Cassino. Wojenna odyseja Ryszarda Szkubacza* opowiada o Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, które pod koniec II wojny światowej liczyły przeszło 200 tys. żołnierzy. Była to znacząca siła militarna koalicji antyhitlerowskiej. Prawie czwarta ich część pochodziła z Górnego Śląska. Żołnierze ci trafiali do formacji różnymi, często zaskakującymi drogami. Autor opisuje losy jednego z nich, plutonowego Ryszarda Szkubacza. Zmobilizowany w 1939 r. do Wojska Polskiego służył w szeregach 2. kompanii 75. pułku piechoty. Walczył na Górnym Śląsku, a następnie wraz z pułkiem wycofywał się na wschód. Po bitwie pod Tomaszowem Lubelskim przekroczył granicę z Węgrami, gdzie został internowany. W kwietniu 1940 r. uciekł z obozu i przez Jugosławię i Grecję przedostał się do Syrii, gdzie wstąpił w szeregi Brygady Strzelców Karpackich. Brał udział w kampanii afrykańskiej, a następnie w walkach w Italii. Zginął 12 maja 1944 r. podczas pierwszego natarcia na klasztor Monte Cassino. Artykuł oparty jest na źródłach archiwalnych, będących w posiadaniu rodziny Szkubacza.

Celem niniejszej publikacji, wydanej dzięki finansowemu wsparciu Instytutu Pamięci Narodowej, Włoskiego Instytutu Kultury w Krakowie oraz katowickiego komitetu Stowarzyszenia Dante Alighieri, jest przegląd badań nad istotą bitwy i skutkami zwycięstwa żołnierzy generała Andersa z punktu widzenia polskich i włoskich naukowców. Publikacja — ze względu na dwujęzyczność i interdyscyplinarność (podejmuje kwestie nie tylko historyczne, lecz także językoznawcze i artystyczne) — stanowi doskonałą okazję do przedstawienia cennych spostrzeżeń zarówno z włoskiej, jak i z polskiej perspektywy.

Cześć i chwała bohaterom!

Claudio Salmeri